

Nr 195.

Av herr **Lindhagen**, om omedelbart antagande av lagar om rätt till nya arbetaresmåbruk, nya småbruk till självförsörjning och förbättring av ofullständiga jordbruk.

Statsverkspropositionen har kommit med en nödbudget. På den kan tillämpas ordet, att nöden har ingen lag. Regeringen synes ha gjort vad den kunnat och måste göra. Den schematiska praktik, som ej kan undgå, skapar säkerligen nya nödlägen, förbiseenden och orättvisor. Detta kan minst i första ansatsen undvikas. Världen vimlar av orättvisor sedan gammalt. Förhoppningen är, att genom hjälp åt kristidens offer skapa mera rättvisa, än som må äventyras genom finansministerns förslag.

En huvudanmärkning nödgas jag dock, liksom under remissdebatten, framföra. All beskattning är konfiskation och budgeten har kommit med en betydande ökning av kapitalets och inkomsternas konfiskation eller socialisering såsom det ock skulle kunna kallas. Någon uppbyggande statskonst dominerar icke trontalet och det har väl i denna etapp ej heller medhunnits. Nu som oftast i senare tid glömmes emellertid bort, att *socialiseringen av jord* är den förnämligaste av all socialisering. Av jord och arbete kommer all kultur, ekonomisk och andlig. Särskilt den oodlade jorden och skogen erbjuder i kristider det enda verkligt produktiva arbetet för arbetslöst jordfolk och till lättnad av det allmännas bördor. Denna lucka i statsverkspropositionens och trontalets inställning till grundsatserna är ej överraskande. Mellan land och stad har i vår historia sedan gammalt rests ett motsatsförhållande i intressen och sinnelag. Industrialismen och dess befordrare av stadssamhällets tillväxt har skärpt missförhållandet.

Den allmänna rösträtten kom därför icke med en ökning utan med en stark minskning av landsbygdens representation i riksdagen. Stadskulturen satt fastare i sadeln än någonsin. Det var ej blott intressenas motsats, som därigenom skärptes. Framför allt låg nog förklaringen i statsmaktens växande obekantskap med jordfrågan ute i bygderna. Ganska vanligt är att från stads- och industrikulturens politici, när frågan går dem in på livet, erhålla det uppriktiga svaret: Vi stadsbor förstå icke jordfrågan.

Emellertid, onaturen i fabriker och stenökenstäder började öppna ögonen. Människan längtade tillbaka till naturen. Stads- och fabriksfolkets bosättning i egna hem med trädgårdar eller tillflykt under sommartider till koloniträdgårdar blev en aktualitet. Denna insyn i jordens problem gav utsikter till landsbygdens stora jordfråga.

Från dessa utgångspunkter uppstodo två av samhällets självt ledda organisationer med uppgift att bygga dammar mot stadskulturens hegemoni och tillvarata jordens möjligheter. Den ena var den *s. k. statsunderstödda egnahemsrörelsen*. Den skulle på detta område bliva en anstalt för välgörenhetens ordnande på frivillighetens väg med stöd av statslån. Den andra var *de sociala jordkommittéerna*, norrlandskommittén (1901—1904), värmlandsundersökningen (1912—1915) och jordkommisjonen (10 januari 1919—28 februari 1923). Under mottot »land skall med lag byggas» fingo de till uppgift att för medborgarna skapa en rätt till jorden, envar efter sitt behov, samt stöd till jordbrukarhemmets uppbyggande icke blott med statslån utan även med expropriationsrätt och organisation.

Båda dessa inrättningar, egnahemsrörelsen och jordkommittéerna, hade på sitt program *handling*, handling utan uppskov, utan allt för mycket förhållningar med utredningar om kända och solklara saker. I frågan om skapande av nya jordbruk rörde sig väsentligen, den förra med odlad jord på större egendomar, som styckades, och den senare med odlingsmark, som borde nyodlas.

Samtidigt växte upp en statsinstitution, som också fick befattning överbäggande nästan med jordfrågan företrädesvis på utredningens väg. Detta var en krisprodukt och kallades för *statens emigrationsutredning*. Den om någon borde ha uppfordrats till handling. Den skapade ett stort samlingsverk med statistik- och miljöskildringar, som snart föråldrades. Den tog mig veterligen ej mandom i någon enda handling. Det enda som lever kvar i åminnelse av denna dyrbara apparat har varit professor Sundbergs skildring av det svenska folklynnet, vilken ofta åberopas än med gillande än med ogillande.

Oberoende av denna utsmyckning av statsskicket fullföljde egnahemsrörelsen och de tre sociala jordkommittéerna sina handlingsprogram. Åtskilligt förverkligades, i den mån statsmakterna tilläto det. Kommittéernas förslag ledde bland annat i första rummet till förbud för bolag att utan tillstånd inköpa enskildas jordbruk och skogar. Genom social arrendelag, vanhävdsdag och ägostyckningslag sökte man ock skydda arrendatorernas rätt till sina av det industriella kapitalet förvärvade jordbrukarhem samt en någorlunda besuten utbrytning vid arrendejordbrukens försäljning. Även andra nu delvis realiserade förslag framlades.

Redan i norrlandskommittén föreslogo fyra konservativa och fyra liberala medlemmar mot två representanter för det industriella kapitalet och en konservativ domhavande, expropriationsrätt såsom yttersta stöd för bildande av nya jordbruk, självförsörjande såväl som arbetarbruk. Uti betänkandet varslades även om fortsättning.

Under inflytande av dessa strömningar tillkom också speciallagar, vilka genom att de stöddes av expropriationsrätt gjorde det omöjliga möjligt och utan invecklade tvångsprocesser. Genom sådan lagstiftning

skapades sålunda 1917 rätt att förvärva tomter för samlingslokaler. Vidare räddades en myckenhet hem genom ensittarlagen av 1918 med efterföljande förbättringar, vilken medgav husägare på annans mark rätt att förvärva även tomten.

Jordkommissionen fullföljde sina riktlinjer. Det gällde att utsträcka norrländska förbudslagen till hela riket samt förbjuda även enskilda spekulanter att för främmande ändamål få inköpa jordbruk och skogar, varom betänkande avgavs 15 december 1921. Det gällde vidare, utom åtskilligt annat, att med stöd av expropriationslag giva bolags- och godsarrendatorer äganderätt till jordbruket, att skapa en rätt för folket att i sin hemort uppodla nya jordbruk med tillbehör i skog, att skapa rätt för innehavare av de talrika ofullständiga jordbruken i landet att fullända dem med tillskott av företrädesvis oodlad jord och skog, en bulvanlag och förbättringar i vanhävdslagen.

Jordkommissionens förslag i dessa och andra avseenden framfördes vid 1924 års riksdag av socialdemokratiska partiet genom motioner i båda kamrarna. Samtliga partier godtog vissa förslag, som ej voro sammankopplade med expropriation. Alla förslag av sistnämnda beskaffenhet förkastades däremot av de övriga partierna. Situationen tillspetsades genom en förklaring i första kammaren av andra lagutskottets ordförande Bror Petré. Expropriation eller icke expropriation, sade han, utgjorde hädanefter gränsmuren i jordfrågan mellan socialdemokraterna och de borgerliga.

Den sittande socialdemokratiska regeringen hade på grund av opinionen inom den borgerliga världen förut icke vågat, vad man tillät sig i Norge och Finland, i sistnämnda land enligt ett lagförslag från den ryska tsaren, att framlägga för riksdagen förslag att förbjuda även enskilda spekulanter att utan tillstånd inköpa jordbruk och deras skogsmarker. Provisorisk utsträckning av förbudslagen till hela riket antogs 1921 efter motion av mig i riksdagen.

Inför de konservativa och liberala partiernas slutliga återtag år 1924 från äldre insikter och medgivanden blev regeringen, även den ett barn av stadskulturen, ytterligare betänksam.

Kommissionens lagförslag av den 11 november 1922 om statsåtgärder för bildande av nya jordbruk (lagstiftning om en allmän nybyggesverksamhet i riket även kallat rikets kolonisation) samt om en statsorganisation för sociala jordfrågor undansköts likaledes. Den 24 november 1922 förelades kommissionen i stället att senast den 28 februari 1923 avgiva principutlåtande om övriga till kommissionen hänskjutna frågor. Tillika föreskrevs, att kommissionens utredningsarbete skulle upphöra sistnämnda dag. Något rådgörande med kommissionen eller dess ordförande föregick icke detta beslut. Finansminister Thorsson hade ju då utverkat sig regeringens konfirmerande av hans Geddesyxa mot kommittéväsendet, en flyktig raket, som snart slocknade. Kommittéväsendet kom igen.

Under den korta nådatiden utarbetade kommissionen ett betänkande på 505 trycksidor. På grund av den knappa tiden måste de olika inställningarna inom kommissionen arbeta var för sig, på grundval dock av ett gemensamt redan förberett material. En majoritet avgav om social arrendelag, avlösning av arrendejordbruk, vanhävdslag, upphävande av fideikommiss, anskaffande av tomträtt till bostäder, utsträckning av de norrländska ägostycknings- och jordavsöndringslagarna till hela riket, utlåtande över åbokommitténs betänkande, framställning rörande rationell skogshushållning å bolags- och enskilda skogar av större omfattning. Bakom detta förslag stod tre socialdemokrater (C. Lindhagen, ordf., C. J. Johanson och Gust. Petterson) och en liberal (Åke Ingeström). Två liberaler (Michaël Ehrenborg och Carl Jansson) framlade fyra modifierade lagförslag om arrenden, vanhävd och inlösen av arrenden med stöd av expropriation samt yttrade sig om fideikommissfrågan. De förordade ock expropriationsrätt. Två medlemmar av jordbrukarnas riksförbund (O. Olsson och Nils Wohlin) ingingo till regeringen med ett särskilt uttalande i allmänna ordalag om sistnämnda fyra ämnen, under beklagande, att den knappt tillmätta tiden ej tillåtit dem ingå mera i detalj. I detta uttalande togs avstånd från frilösning genom expropriation för arrende under gods men ej ifråga om frilösning av arrendejordbruk på bolagsmark.

Därmed var den sociala jordfrågans gamla handlingsprogram tillsvidare nedlagt. Dess begärda principer blevo i fortsättningen förmodligen måttligt lästa och i varje fall föga effektivt beaktade. Detta var en följd av beslutet att kommissionen ej vidare skulle fullända sitt arbete.

Däremot skonade Thorssons geddesyxa *socialiseringsnämnden*. Dess uppgifter var inriktad på socialisering i allmänhet. Dess produktion hitintills har en viss likhet med emigrationsutredningens. Den innefattar många band med undersökningar genom nämnden eller anlidade experter av olika företag, däribland även skogs- och gruvdrift, om vilken senare stodo heta debatter i riksdagen vid seklets början. Ett och annat förslag såsom i gruvfrågan är ock framlagt i betänkandet. Även denna nämnds upplösning har nu påkallats och med en viss frist beslutats av den föregående regeringen.

Någon socialisering av jordens obrukade odlingsmark och arbetstillfällena i skogarna genom ett lagfästat uthållighetsbruk å större enskilda skogar har icke varit föremål för socialiseringsnämndens arbete.

Det vore icke heller meningen att låta nämnden upptaga jordkommissionens handlingsprogram. Det ändamålet överlämnades i stället till två mindre mera konservativt sammansatta jordkommittéer.

En *kommitté*, kallad *jordsakkunnige* och tillsatt 20 juni 1924, skulle befatta sig med *lagstiftningen om arrende- och vanhävd*. Kommittén sysslade icke med tvångsavlösning av arrendejordbruk. Vid 1927 års riksdag inkommo propositioner, byggda på kommitténs betänkanden i de båda

ämnena. För Norrland hade kommittén föreslagit med reservation från den frisinnade medlemmen, att de 15 årens minimitid för arrenden nedsattes till fem år med en ostridigt problematiskt optionsrätt i två omgångar med fem år vardera. Denna nedsättning gillades dock ej av den frisinnade regeringen i dess proposition i ämnet. Resultatet blev antagandet av ofullgångna bestämmelser särskilt om lagarnas utsträckning till övriga i riket. För Norrland föreslogs inga förbättringar ens i de vitalaste angelägenheterna. Endast några smulor av jordkommissionens förslag kommo sålunda ut i livet. Kommittén hade ock beretts ett kort tillfälle att yttra sig om förbudslagen och dess definitiva utsträckning till det övriga riket.

Den andra kommittén, kallad *kolonisationssakkunniga* och tillsatt den 6 juni 1925, skulle utreda frågan om ytterligare åtgärder för främjande av kolonisationen å mark i enskild ägo. Här intogs i instruktionen uttrycklig föreskrift, att expropriation undantogs från undersökningen. Därmed var den av Bror Petréns 1924 konstaterade skiljemuren mellan de borgerliga och socialdemokraterna bortfallen. Den socialdemokratiska regeringen ansåg förmodlingen att man till en början, för att kunna åstadkomma något, borde söka samarbete på frivillighetens grund. Kommittén blev således i stället en länk i den statsunderstödda egnahemsrörelsen. Kommittén, som konstaterade att expropriationsfrågan undantagits från dess befogenhet, avgav ett betänkande. På grundval därav framlades 1928 en proposition till riksdagen, som godkände åtskilliga förbättringar i egnahemsrörelsens organisation.

År 1925 framlades med anledning av jordkommissionens förslag propositioner om norrländska förbudslagens definitiva utsträckning till hela riket. Förbudslagen hade förut blivit provisoriskt gällande för hela landet. Propositionen föreslog emellertid också ökade möjligheter att kunna få tillstånd till försäljning. Den antogs med en principiell korrigering till förmån för odlingsmarks bibehållande vid jordbruket. Kommissionens förslag om lagens utsträckning till enskilda spekulanter upptogs ej. Samtidigt beslöts en bulvanlag.

Samma riksdag biföll en motion av mig om *kolonisation å odlingsbar jord inom landet* i vidare utsträckning än vad för det dåvarande var fallet.

År 1926 antogs slutligen ny lag om delning av jord på landet. Dess sociala vanskligheter beröras något nedan i motionen.

Emellertid kvarstod förnimmelsen, att den sociala jordfrågan var skild från egnahemsrörelsen och krävde sin särskilda beredning, som skulle befatta sig med de fortfarande principiellt och praktiskt olösta lagstiftningsproblemen.

I sådant syfte skrev riksdagen 1930 om en utredning efter sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet anvisningar i anledning av väckta motioner. Det hade nämligen visat sig, sade utskottet, att statens egnahemslånerörelse i regel icke möjliggjorde för de minst bemedlade att åtkomma egna

jordbruk. Vid en ny utredning borde fästas stor vikt vid spörsmålet om jordbruksnäringens möjligheter att skänka sina utöware försörjning på drägliga villkor. Jordbrukets nu rådande konjunkturläge borde dock i och för sig ej föranleda ärendes uppskjutande. Utskottet förordade därför fortsatt utredning rörande de ekonomiska förutsättningarna för bärhet av mindre jordbruk och rörande ökade möjligheter för lantarbetare, skogsarbetare, hemmansägare, arrendators- och småbrukaresöner samt andra mindre bemedlade härför lämpliga personer. Ett yrkande av mig med hemställan om övervägande och förslag om en rättvis och effektiv reform beträffande bildande av nya jordbruk (rikets kolonisation) avstyrktes.

Den 4 december 1930 tillsatte regeringen i anledning av riksdagens skrivelse en kommitté på fem personer (professor Westman, lantbrukare Andersson i Fältenborg, jägmästaren Tamm, bankofullmäktigen Sköld och ombudsmannen Molander) att verkställa utredningen. Kommittén antog namnet *sociala jordutredningen*. I den av riksdagen föreslagna och av regeringen godkända instruktionen undantogs nu icke uttryckligen sysslande med expropriation. Farhågan för jordbruksfrågans bärighet och detta ämnes sättande i spetsen för instruktion, skvallrar emellertid om dess uppgift, att till värn om äganderättens helgd invagga sig i förhoppningar om expropriationens obehövlighet även av den anledningen.

Vid den socialdemokratiska partikongressen 1932 uppträdde representanter för skogs- och flottningsarbetarna och krävde tryggad tillgång till jord för uppförande av ett hus och någon odlingsmark där omkring. De ansågo också expropriationsrätt vara nödvändig. I anledning därav framlade partistyrelsen vid kongressen ett tillägg till sitt yttrande i jordfrågan. Detta tillägg gick ut på, att petitionärernas krav borde främjas. Ett sådant krav tillgodosågs redan i norrlandskommitténs betänkande av 1904 och sedan av värmlandsundersökningen och jordkommissionen utan framgång ditintills. Många motioner därom i riksdagen ha förkastats. Vid 1932 års riksdag väcktes motion av mig i enahanda syfte som denna (I: 210) nämligen om skäligt utnyttjande ytterst genom tvångsavlösning av obegagnade odlingslägenheter å större enskilda domäner såsom bidrag till folkförsörjning. Sex socialdemokrater reserverade sig till förmån för motionen, som dock avslogs av riksdagen. Därav ser man hur viktigt det är, att de, som bära den sko som klämmer, vid viktiga tillfällen träda fram för sin styrelse med sina bekymmer. De borde göra det oftare och redan innan nöden blivit för stor.

Den 5 december 1932 framlade sociala jordutredningen förslag till ökade möjligheter för mindre bemedlade att erhålla egna jordbruk. Förslaget inskränker sig att förordna allenast arbetarebruk och således icke tillfälle till nya jordbruk, tillräckligt stora för självförsörjning. Bägge slagen hade förordats av jordkommissionen. Icke heller sysslar det med tillskott av mark för bättring av ofullständiga jordbruk, vilken fråga ock väcktes

redan i norrlandskommittén. Majoriteten tager fortfarande avstånd från expropriationsrätt, vilken förordades av alla tre jordkommittéerna.

Emellertid föreligger nu ett särskilt yttrande till betänkandet från de två socialdemokratiska medlemmarna Molander och sekreteraren hos svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet Hemming Stén i Gävle, vilken efterträtt Sköld. I dessa anföres bland annat:

»Det ingår ej i utredningsmännens uppdrag att undersöka, huruvida en expropriationslagstiftning är erforderlig för lösande av de sociala jordfrågorna. Vi kunna dock ej underlåta att uttala våra bestämda farhågor för att, om och när de föreslagna åtgärderna skola genomföras i det levande livet, svårigheter för anskaffande av för nybildning av arbetarsmåbruk behöfliga jorden skola mångenstädes uppstå. Med all säkerhet kommer det att visa sig att lämplig och lämpligt belägen jord för det avsedda ändamålet många gånger ej kan förvärfvas, änskönt den finnes och av ägaren utan eget förfång kan avvaras. Det kan även förespås, att oskäligen jordpriser komma att till viss utsträckning förhindra tillkomsten av nya arbetaresmåbruk. Vi uttala därför, att statsmakterna vid ett genomförande av förslaget till statsunderstödda arbetaresmåbruk måtte åvägabringa en expropriationslagstiftning, som möjliggör verksamhetens genomförande i hela den utsträckning, som är avsedd och nödvändig.»

Detta yttrande doftar knoppning av vårsippor igen efter den sociala jordfrågans snart tioåriga vinterdvala i statsmaktens sköte. Det är endast att anmärka följande. En kommitté med en saklig uppgift bör och kan ej bindas genom någon munkavle. Vid det enastående förbehållet i 1925 års instruktion borde och behövde ej fästats något avseende. Det förlydes ock, att från jordbruksminister Sköld nu kan förväntas till och med ett förslag om expropriation, en särdeles glädjande omvändelse. En eller annan av undersökningskommitténs majoritet säges även vara halvt om halvt på glid mot en sådan nödvändighet, påkallad av osvikliga naturlagar. Ett glidande skulle kommit tidigare eller blivit mognare, om åtta år ej fått gå förbi utan allvarliga påfrestningar.

Första kammaren gick en gång med på allmän rösträtt såsom grundval för kammarens sammansättning av fruktan för revolution. Nutidens påfrestningar äro ännu allvarligare. De ha redan föranlett en regeringsproposition med tvångskonfiskation av kapital och inkomster utan ersättning. Man kan väl då förvänta, att socialisering av oodlad jord mot ersättning å bolagsdomäner och gods skall anses minst lika påkallad. Ja, det kan frågas, om ej i dessa nödtider socialiseringen även här liksom i fråga om konfiskationen från det lösa kapitalet bör kunna tillåtas i form av en beskattning in natura jämnväl av det stora jordkapitalet utan ersättning. Jordkommissionen ifrågasatte redan för fredstid en reduktion av ersättningen för vissa fall.

I detta sammanhang måste erinras, hurusom det är lika maktpåliggande att vid 1933 års riksdag skapas en lagstiftning om *förbättring*

av ofullständiga jordbruk. Denna angelägenhet upptogs inom norrlands-kommittén och i dess betänkande år 1904. I 1928 års regeringsproposition om egnahemsrörelsen förklarades den omsider vara av synnerlig vikt för riket.

Här sitta nu i stor utsträckning jordbrukarens och hemflyttade arbetslösa barn utan arbete. Det är väl då en viktig, brådskande angelägenhet att skaffa dem odlingsarbete, det produktivaste arbetet åt arbetslösa. Det skaffar familjen sysselsättning och mat. Det lättar kommunernas börda. Det kan giva arbete äver åt andra arbetslösa, som inackorderas i en sådan familj och hjälpa till. Det kan avsevärt för all framtid förverkliga programmet om förbättring av ofullständiga jordbruk.

När det råder militärt krig, kunna de ofattbaraste organisationer åstadkommas på ögonblicket. En liknande uppfordran poekar även här. Vi befinna oss nu i ett ekonomiskt krig utan like. Blott det finnes vilja, kan riksdagens vederbörande utskott, i samråd med lagbyrån i justitiedepartementet, utarbeta lagförslag, som av riksdagen redan i år antagas. Det finnes prejudikat därpå från senare tider och 1809 års grundlagar lära ju utarbetats på fjorton dagar.

Det bör nu också få vara slut med förevändningen från skriv- och utskottsborden, att det finnes i landet tillräcklig jord till buds, så att någon expropriationsrätt behöves ej. Vakhållning kring äganderättens helgd och ingenting annat ligger bakom dessa lösa förespeglingar från huvudstadens horisont. Man kan väl en gång medgiva, att jord i rätt tid, på rätt plats, till behörig art, i erforderlig omfattning, till rimligt pris ej kan stå till buds frivilligt över allt i landet, där det behövs, utan att frivilligheten framtvingas av expropriationsrätt för alla de tre ovannämnda ändamålen. Sociala jordutredningen synes ej ha begagnat sig av tidigare inventeringar av jordtillgången, utan gjort sin egen. Bolagens ordknapphet i denna enquete talar också ett tydligt språk.

Den sociala jordundersökningen ämnar nu framdeles inlåta sig på ofullständiga jordbruks som ovan sägs så brådskande förbättring. Man vidhåller väl därvid även en i detta fall särskilt orimlig föresats att fortfarande motsätta sig expropriation. En sådan visnepolitik kan väl ej vara försvarlig. Den står ock i bjärt motsats till den brådskande behandling, som nu tillämnas det lösa kapitalet. I detta bemödande bör då, lämpligen och arbetsbesparande, medtagas även bildandet av självförsörjande jordbruk.

Landet behöver omsider hava till hands en apparat, som är färdig att allt efter framträdande behov kunna omedelbart och effektivt fylla det samma.

För att giva riksdagens nuvarande ledamöter någon föreställning, om vilka spörsmål här gäller att bedöma, bifogas *jordkommissionens förslag till lagar om en allmän nybyggesverksamhet i riket samt om en statsorganisation för sociala jordfrågor* (betänkandet del IV). Det är icke min mening, att redan nu påkalla den föreslagna statsorganisationen. Ropet

efter besparingar hindrar det. Redan de ifrågasatta lagtexterna belyser dock realiteterna. Intresserade finna nog värdefulla upplysningar och vägledningar genom att i betänkandet taga del även av de omfattande motiveringarna.

I kommissionens del VI återfinnes (sid. 219) principutlåtande om *förbättring av ofullständiga jordbruk* samt ett av mig författat utkast till lag bland annat om samma sak (sid. 241). I följd av det forcerade arbete, som regeringens korta uppskov medgav, har utkastet ej hunnit undergå slutlig granskning. Av samma anledning har denna huvudsak av förbi-seende kommit in under en huvudrubrik i betänkandet endast genom be-teckningen »m. m.».

Det hemställles,

att riksdagen, efter tagen del särskilt av jordkom-missionens lagförslag och motiveringar i hithörande delar, ville efter samråd mellan vederbörande utskott och justitiedepartementets lagbyrå, låta utarbeta och i följd av nödtiden redan vid denna riksdag antaga en med expropriationsrätt utrustad och företrädesvis på oodlad jord inriktad lagstiftning om rätt till:

dels nya arbetaresmåbruk,

dels nya småbruk till självförsörjning, och

dels förbättring av ofullständiga jordbruk, så att de kunna grunda självförsörjning.

Stockholm den 21 januari 1933.

Carl Lindhagen.

Bilaga.

Förslag till lag

om statsåtgärder för bildande av nya jordbruk.

Om begreppet jordbruk.

1 §.

Med jordbruk enligt denna lag avses i främsta rummet jordbruk, varå enligt ortens förhållanden huvudsakligen kan försörjas en medelstor fa-milj med eget arbete (större nybygge).

Till upprättandet av mindre jordbruk, än ovan sägs, skall bistånd enligt denna lag ock kunna lämnas, blott jordens odlande sker i sådan utsträck-ning, att jordbruk kan, till skillnad från plantering av täppa och mindre trädgårdsland, sägas äga rum (mindre nybygge).

Såsom jordbruk skall jämväl anses trädgårdsskötsel för frambringande av allmänt brukliga vegetabiliska födoämnen.

Om behörighet att erhålla bistånd.

2 §.

Arbetsför svensk medborgare, man eller kvinna, som önskar erhålla statens bistånd för bildandet av nytt jordbruk (nybygge) att idkas för egen räkning, må i den mån möjlighet därtill yppas, kunna tillhandahållas mark och ekonomiskt understöd under de förbehåll och i den ordning, denna lag stadgar.

3 §.

Rätt till bistånd enligt denna lag tillkommer i övrigt allenast den, som
1) saknar tillräckliga medel för ernående av det med lagen avsedda ändamålet, såsom i 49 § närmare omförmäles;

2) genom härkomst, praktik, håg eller eljest kan antagas vara skicklig att ägna sig åt mindre jordbruk; och må därvid, därest sökanden är gift eller trolovad, kunnat tagas hänsyn jämväl till makens, makans eller den trolovades fallenhet därför.

4 §.

Den som på grund av födsel, varaktig bosättning eller eljest kan räkna viss trakt som sin hemort, äger företrädesrätt till bistånd för erhållande av nybygge i denna trakt.

Söka två eller flera behöriga personer samma nybygge, träffas avgörandet, efter vad som med hänsyn till deras personliga förhållanden kan prövas mest skäligt. Därvid bör hänsyn tagas ej blott till deras fallenhet för jordbruksarbete utan ock till olika grad av arbetslöshet, omfattningen av försörjningsplikt och andra ömmande omständigheter.

Om mark, som bör utläggas till nybygge.

5 §.

Vid utseende av mark till nybygge, skall, där omständigheterna medgiva det, tagas hänsyn till lägenhetens lämplighet, oavsett vem som äger marken. Har sökande på förhand anmält sig, bör ock fästas avseende å dennes personliga förhållanden och skäliga önskningsar.

Nybygge bör helst upptagas i närheten av bygd, invid kommunikationsled eller ort, där arbetsförtjänster i mån av behov kunna påräknas. I trakt, belägen avsides från bygd eller bestående jordbruk, bör om möjligt minst tre nybyggen anläggas i närheten av varandra.

6 §.

I främsta rummet bör, där förhållandena medgiva det, nybyggesanläggning avse upptagande av större nybygge. Till dylikt nybygge skall läggas fullt tillräcklig oodlad eller odlad jord, som med avseende å ortsförhållandena kan anses odlingsvärdig, samt, i mån av tillgång, även erforderlig ängs- och hagmark.

7 §.

Till större nybygge skall ock läggas skogsbördig mark för tillgodoseende av dess behov av bränsle samt virke till husbyggnader, reparationer, hässjor, stängsel, redskap och dylikt, därest detta enligt ortsförhållandena anses nödigt samt tillgång till sådan mark finnes å stamfastigheten.

Är virkesförrådet å tilldelat skogsområde så anlitat, att ur skogen ej under närmaste tiden kan årligen uttagas ett virkesbelopp, motsvarande vad den skogsareal, som tilldelats såsom husbehovsskog, beräknas kunna under uthålligt bruk avkasta, skall nybygget under alla förhållanden tilläggas rättighet att under erforderlig tid fylla bristen efter utsyning å tjänlig plats å fastighetens övriga skog, i den mån densamma med iakttagande av vad ovan stadgats därtill lämnar tillgång.

Anses med hänsyn till ortsförhållandena, nybyggets bärkraft eller huvudfastighetens intresse uppenbarligen lämpligare att med det förenas rätt för all framtid att å tjänlig plats på huvudfastighetens behållna skogsmark helt eller delvis taga det erforderliga skogsfånget, må sådan rätt kunna, i stället för marktilldelning, tilläggas nybygget.

Skogsfång, som ovan i andra och tredje styckena sägs, skall till omfånget nog bestämmas; och bör jämväl i övrigt föreskrifter meddelas, ågnade att förekomma tvist om skogsfångets uttagande.

8 §.

Till större nybygge skall läggas bete för de kreatur, som kunna vinterfödas å detsamma, i den mån sådant bete på grund av ortens förhållanden anses vara omistligt.

Finnes ej tillräckligt sådant bete å den inägojord i hag- eller skogsmark eller å den skogsbördiga mark, som tillägges nybygget, bör den erhålla felande bete genom ytterligare marktilldelning från huvudfastigheten eller betesrätt å dennas behållna skogsmark. I valet mellan marköverlåtelse eller betesrätt å huvudfastighetens mark skiljs efter omständigheterna med hänsyn till ortens sed, huvudfastighetens intresse och vad som är gagneligt och överkomligt för nybyggaren.

9 §.

Till större nybygge skall höra laga rätt till vattnet invid strand, som tilldelas nybygget.

Finnes å huvudfastigheten avsevärt vatten, skall nybyggaren berättigas att där till husbehov idka fiske, därest detta utan olägenhet kan ske samt nybygget ej genom tilldelad strandrätt tillgodosetts i berörda avseende. Nybyggets innehavare tillförsäkras lämpligt tillträde till strand för berörda rätts utövande. Ej må husbehovsfiske utövas till skada för åtgärder, som av jordägaren vidtagits till fiskets förbättrande.

10 §.

Till mindre nybygge, varom i 1 § andra stycket sägs, skall läggas odlingsvärd oodlad jord samt även ängs- och hagmark till den omfattning, som kan anses skäligen påkallad av ortsförhållandena och nybyggarens personliga behov. Odlad jord må endast undantagsvis läggas till mindre nybygge.

Husbehovsskog, bete och husbehovsfiske, varom i 7, 8 och 9 §§ förmäles, bör ock tilldelas mindre nybygge på det sätt och i den utsträckning omständigheterna anses påkalla.

11 §.

Rätt till skogsfång, mulbete och fiske, vilken enligt 7 § andra och tredje styckena, 8 § andra stycket samt 9 § andra stycket förbehålles nybygge på annans mark, skall utan särskild inteckning såsom servitut vila på den

senare marken. Anteckning härom skall beträffande både den härskande och tjänande fastigheten ske uti de vid underrätten i orten förda lagfarts- och inteckningsprotokoll samt fastighetsböcker. Ej må sådan servitutsrätt genom avtal upphävas utan Konungens tillstånd.

Det åligger jordkommissionen att hos rätten för vederbörlig anteckning göra anmälan om dylikt servituts tillkomst och upphörande.

12 §.

Ifrågakommer utbrytning av flera närliggande nybyggen, bör den till husbehovsskog avsedda marken eller väsentlig del därav avsättas till en för nybyggena gemensam skogsallmänning, där så lämpligen kan ske. Sådan allmänning förvaltas i den ordning, som varder särskilt stadgad.

13 §.

I de trakter av landet, där jordbruket enligt lag ansetts behöva icke blott husbehovsskog utan även stödskog, må, där för större nybygge behovet av husbehovsskog tilldelas i form av markområde, jämväl nödigt stödskogsområde utbrytas.

Dylika stödskogsområden förbliva i statens ägo och avsättas, på sätt särskilt varder stadgat, till stöd främst för större och mindre nybyggen, men kunna ock bilda kärnan till sockenallmänningar till förmån för sådana jordbruk, som sakna tillräckligt med skog eller bete.

14 §.

Konungen äger, i mån av behov och efter olika orters förhållanden, meddela särskilda föreskrifter rörande dels omfattning av den olingsbara eller odlade jord samt ängs- och hagmark, som jämlikt 6 § och 10 § bör tilläggas nybygge, dels de tilldelningar av skog, bete eller fiske, som jämlikt 7—10 §§ kunna ifrågakomma, och dels den enligt 13 § medgivna utbrytningen av stödskog.

15 §.

För främjande av denna lags syfte samt förekommande av mellanhanders jordocker bör staten söka genom frivilligt avtal förvärva enskilda egendomar, när dylika stå till buds på förmånliga villkor och synnerligen lämpa sig för bildande av nya jordbruk.

Vid utnyttjandet av sådan fastighet, som ovan sägs, bör övervägas lämpligheten att, för bibehållande av storbruket med dess fördelar och utnyttjandet av ekonomibyggnaderna, upplåta egendomen till brukande åt någon kooperativ sammanslutning av sådana personer, som äro behöriga att erhålla bistånd enligt denna lag samt därom göra framställning.

Om nybygges utbrytning.

16 §.

Konungen äger med iakttagande av denna lag meddela allmänna föreskrifter rörande omfattningen av den jord, som inom visst län skall avstås, samt må också giva närmare bestämmelser om nybyggens utbrytning i viss trakt.

Erforderliga åtgärder i övrigt för bildandet av nybyggen enligt denna lag handhas av statsorganisationen för sociala jordfrågor.

17 §.

Jordkommissionen skrider till anskaffande av nybyggen inom olika orter i länet, i den mån på grund av skedd ansökan eller anmälan från jordkommitté, annan jordkommission eller centralstyrelsen eller eljest kända förhållanden efterfrågan efter nybygge förefinnes eller uppenbarligen är att inom närmaste tiden emotse från länet eller andra trakter i landet.

Nybyggen kunna sålunda efter omständigheterna anskaffas antingen för att tillhandahållas nybyggare, som framdeles anmäla sig, eller ock efter föregående framställning av nybyggare.

18 §.

Jordkommissionen skall genom underhandling med jordägaren söka avägrbringa frivilligt avtal om enskild marks och servitutsrätts avstående i överensstämmelse med denna lags föreskrifter.

Kommissionen uppgör därvid, så vitt möjligt efter samråd med jordägaren, ett förslag, hur enligt kommissionens uppfattning nybygge lagligen och lämpligen bör utbrytas samt huruvida och till vilket belopp lösen bör erläggas för den jord jämte servitutsrätt, som skola åtfölja nybygget. Förslaget skall grundas på en sakkunnig besiktning å själva marken samt undersökning av dess verkliga beskaffenhet och ej allenast på kartor och skifteshandlingar.

Träffas frivillig överenskommelse, skall nybyggets område på kommissionens föranstaltande utbrytas genom laga lantmäteriförrättning. Vad i 35 och 36 §§ stadgas, länder härvid till efterrättelse.

19 §.

Kan, då fråga är om enskild mark, frivillig överenskommelse ej träffas om jords eller servitutsrätts avstående eller om löseskillingen, jmf. 25 § 3 mom., må jorden och servitutsrätt, utom i det fall, som i 15 § sägs, övertagas genom *tvångsavlösning* (expropriation).

Om skyldighet att avstå enskild mark.

20 §.

Beträffande skyldighet för enskild jordägare att för nybygges anläggning avstå erforderlig odlingsbar eller odlad jord skall, med iakttagande tillika av vad i 22 § stadgas, gälla följande:

1) *Odlingsbar jord* å fastighet, tillhörig bolag eller förening för ekonomisk verksamhet, skall avstås, såvida ej tjänliga åtgärder till jordens uppodlande vidtagits eller veterligen snart äro att förvänta.

Lag samma vare beträffande odlingsbar jord å fastighet, tillhörig enskild person, som ej är mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma, samt uppenbarligen besitter fastigheten huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen eller eljest i spekulationssyfte.

2) *Odlingsbar jord*, tillhörig annan enskild person än i 1 mom. andra stycket sägs, skall avstås, därest den fastighet, vartill jorden hör, äger ett taxeringsvärde av minst 125,000 kronor och på samma gång en åkerareal av mer än 75 hektar, dock högst hälften av fastighetens odlingsbara jord. Vad sålunda stadgats medför ej rätt att tillita jord, för den hän-

delse tjänliga åtgärder till jordens uppodlande vidtagits eller veterligen snart äro att förvänta.

Vad ovan sägs rörande taxeringsvärde och areal gäller sammanlagda taxeringsvärdet och arealen åkerjord å skilda fastigheter, som tillhöra samma ägare.

3) Oavsett vad i 2 mom. stadgas, må *odlingsbar jord*, tillhörande annan enskild person än i 1 mom. andra stycket sägs, jämväl avstas, då jorden i anseende till läge eller omfattning eller av annan anledning uppenbarligen ej kan antagas inom överskådlig tid bliva av fastighetens ägare uppodlad för att brukas med gårdens gamla inägor eller ingå i någon fastighetens klyvning mellan barn eller stärbhusdelägare.

Lag samma vare, om jord som nu sägs ligger i samhällighet med annan avsevärd odlingsmark, som behörigen skall upplåtas till nybygge och ej lämpligen kan ensam utbrytas, eller om jorden, såsom utgörande myr eller annan vattendränkt mark måste av tekniska skäl ingå i tillämnad torrläggning för nybyggesändamål av annan tillhörig, avsevärd del i den vattendränkta marken. I sådant fall skall fastighetens ägare dock vara berättigad påkalla, att vad på hans fastighet belöper i den samfällda odlingsmarken eller i redan skiftad odlingsmark bibehålles vid hans fastighet mot erläggande av de på hans andel i marken belöpande omkostnaderna.

I de fall, som ovan i detta moment omförmälas, skall bröstarvinge till jordägaren samt, där fastigheten äges av stärbhus, delägare i detsamma hava efter arvsföljd företrädesrätt till nybygge å fastighetens berörda odlingsmark, enligt andra stycket dock under förutsättning, att jordägaren ej vill övertaga marken. Är sökande delägare i stärbhus må ock kunna från fastigheten till nybygget läggas ytterligare odlingsmark, ängs- och hagmark samt skogsmark eller skogs- och betesrättigheter jämlikt denna lags bestämmelser, dock högst vad på hans arvslott kan antagas belöpa. I annat fall må sådan tilldelning mot jordägarens bestridande ej äga rum. Ansökan om rätt som nu sagts skall i god tid insändas till jordkommissionen. Anmäla sig två eller flera lika behöriga, vare lag som i 4 § andra stycket sägs.

4) Befinnes för de i 1 och 2 mom. avsedda fall erforderligt att till vinande av lämpliga gränser någon mindre del av stamfastighetens *odlade jord* tilläggas nybygget, må en sådan tilldelning ock kunna äga rum. Vanhävdad åkerjord skall därvid i första hand anlitas.

5) *Odlad jord*, som enligt ortens förhållanden är att anse som synnerligen vanhävdad, skall, oavsett vad ovan stadgats, avstås, såvida ej tjänliga åtgärder till vanhävdens avhjälpande vidtagits eller veterligen snart äro att förvänta.

Befinnes fastighet i huvudsakliga delar ligga i sådan vanhävd, som ovan sägs, skall skyldighet föreligga att avstå fastigheten i sin helhet.

6) Å fastighet, som i 1 och 2 mom. sägs, må, där tillgång till annan lämplig jord i orten ej finnes samt behovet är trängande, kunna tagas i anspråk även *odlad jord*, som ej är vanhävdad, till ett omfång av högst 25 procent av den odlade jorden.

21 §.

Den, som är skyldig att för nybygges anläggning avstå oodlad eller odlad jord på sätt i 20 § sägs, är ock pliktig avstå ängs- och hagmark, husbehovsskog, bete, fiske och stödskog enligt 6—10 §§ och 13 § under de i nämnda paragrafer och 22 § givna förutsättningar.

22 §.

1) Skyldighet att avstå mark eller servitutsrätt enligt denna lag föreligger ej, då huvudfastighetens jordbruk eller skogsbruk därigenom skulle synnerligen försvagas eller synnerligt intrång ske i följd av uppkommen svårighet i skötseln av jordbruket eller skogsbruket. Odlad jord må ej anlitas, därest ekonomibyggnaderna därigenom kunna anses bliva för stora i förhållande till den återstående arealen.

2) Har jord upplåtits på arrende, är arrendatorn ej skyldig avstå den under sådan omständighet, som i 1 mom. sägs, såvida ej arrendeavtalet tillkommit i uppenbar avsikt att kringgå denna lag.

3) Odlingsbar jord må ej tagas i anspråk, som uppenbarligen är behöfelig för nödig utvidgning av angränsande å huvudfastigheten redan upptaget jordbruk.

4) Jord får ej heller tagas i anspråk, där den erfordras till tomt eller upplagsplats eller till stenbrott, grus-, ler- eller torvtag, utbyggnad av vattenfall, fiske eller till annan dylik lägenhet eller ock kan anses behöfelig för industriella anläggningar, som finnas å den fastighet, vartill jorden hör, eller i dess omedelbara grannskap.

23 §.

När särskilda omständigheter därtill föranleda, må Konungen meddela befrielse från skyldighet att avstå jord enligt denna lag.

Konungen må ock, i mån av behov, kunna meddela föreskrifter till ledning för tillämpningen av 22 § samt för bestämmandet av vilka lägenheter med iakttagande av denna lag böra lämpligen i första hand utväljas.

Om jordlösen vid tvångsavlösning.

24 §.

Lösen för jord eller servitutsrätt, som exproprieras, bestämmes efter det värde, vartill uti orten jord av ifrågavarande läge och beskaffenhet kan anses böra skäligen uppskattas med iakttagande dock tillika av de i 25 § givna föreskrifter. Till ledning för bestämmandet av berörda värde skall tjäna fastighetens taxeringsvärde.

Någon förhöjning av beloppet må ej äga rum på grund av den konjunktur, som tillkommit på platsen genom statens ifrågavarande verksamhet. Ej heller må så ske av hänsyn därtill, att en viss äga förmenas såsom utbruten böra betinga högre lösen än som svarar mot dess storlek och beskaffenhet i förhållande till fastighetens hela taxeringsvärde.

25 §.

1) Odlingsbar mark ersättes efter det värde, som bör åsättas den utan hänsyn till det särskilda värde, vartill markens brukbarhet för odling kan uppskattas.

2) Växande skog, som enligt 7 § åtföljer jorden, ersättes med dess värde å rot efter den uppskattning, som för dylikt värde i orten i allmänhet gäller. Har jordägaren i sin självdeklaration för beskattning upptagit värdet å fastighetens skog på rot till lägre belopp, vare det senare gällande.

Ersättningen för rätt till skogsfång enligt 7 § skall utgå antingen genom en årlig avgift motsvarande skogsfångets årliga medelvärde eller

ock med ett kapitalbelopp, beräknat till tjugu ganger värdet av nämnda årliga avgift, allt efter vad som befinnes lämpligast.

3) Har mark, som tillhör bolag eller ekonomisk förening eller sådan enskild person, som i 20 § 1 mom. andra stycket sägs, blivit av kronan genom avvitrting eller storskifte donerad till landets uppodling och bebyggande eller av kronan givits till industriens och bergsbrukets understöd, och tjänar jorden ej numera det avsedda ändamålet, eller innehas den utan kronans medgivande eljest ej under villkor, som fästs vid densamma, skall i den lösen för jord och servitutsrätter, som enligt denna lag bestämmes, ett avdrag av 25 procent äga rum. Vid värdesättning å mark, som ovan sägs, må även fästas skäligt avseende å de utgifter ägaren i verkligheten fått vidkännas för densammas förvärv och utnyttjande, och må lösen ej överskrida dessa utgifter, därest ej synnerliga skäl tala därför.

Vad ovan i detta moment stadgats, skall, såvitt avser förenämnda ägare, anses äga tillämpning beträffande donationerna till jordbruket på mark uti de fem norrländska länen samt Kopparbergs och Värmlands län samt i fråga om donationerna till industrien och bergsbruket på rekognitionsskogar och därav uppkomna hemman samt till bergsbrukets understöd anslagna skogar, därest ej av ägaren visas eller åtminstone göres sannolikt att mark, som skall upplåtas för nybygge, ej är av ovan sagd beskaffenhet.

Twist rörande ovannämnda föreskrifters tillämplighet må inom två månader från det frivillig uppgörelse i övrigt träffats, eller från det avslösningsförrättning enligt 38 § avslutits, instämmas till underrätten i den ort, där det till utbrytning avsedda nybygget eller större delen av detsamma är beläget. Utan hinder av sådan twist må dock nybyggets utbrytning fullföljas.

Konungen må, när särskilda omständigheter därtill föranleda, kunna för visst fall medgiva lindring eller frikallelse från föreskrifterna om löseskillingens belopp enligt detta moment.

4) Äro föranstaltningar vidtagna av jordägaren i uppenbart syfte att undgå eller försvåra jords eller servitutsrätts avstående enligt denna lag, skola dessa ej föranleda förhöjning av den jordägaren tillkommande ersättning.

5) Kan nybyggesanläggning anses giva huvudfastigheten ökat värde genom grannskapet av bofast befolkning eller tillgång på arbetskraft för skogsskötsel eller annat huvudfastighetens behov, skall å löseskillingen för jorden med tillbehör göras avdrag med ett belopp, motsvarande högst, vad staten enligt beräkning får utan gottgörelse vidkännas i omkostnader för nybyggets anläggning.

26 §.

Lider annan än jordens ägare intrång genom tvångsavlösningen, skall ersättning utgivas. Skadan bestämmes till det belopp, vartill förlusten skäligen må skattas. Är skadan av varaktig beskaffenhet, bestämmes ersättningen till visst belopp en gång för alla och utgår med tjugu gånger det belopp, vartill den årliga förlusten värderas.

Har jordägaren avtalat om nyttjanderätt till området eller del därav i uppenbart syfte att undgå eller försvåra jords eller servitutsrätts avstående enligt denna lag, skall ersättning ej utgå annat än för det fall, att den, till vilken nyttjanderätten upplåtits, å sin sida får anses hava varit i god tro. I nämnda händelse skall jordägaren i sista hand svara för ersättningen.

Om förfarandet vid tvångsavlösning.

27 §.

Bestrider jordägaren, att ifrågasatt, av Konungen ej förordnad avlösning av jord må enligt denna lag äga rum, eller kan därvid frivillig uppgörelse ej träffas rörande omfattningen eller läget av den mark och de servitutsrättigheter, som skola läggas till jordbruket, eller om lösen för det, som sålunda skall avstås, hänskjutes frågan, såvitt den är föremål för tvist, av jordkommissionen till avgörande genom förrättning på stället av en för ändamålet utsedd *avlösning snämnd*.

Därest jordkommissionen och jordägaren ej förena sig om val av nämnd, skall denna bestå av tre personer, utsedda i den ordning 28 och 29 §§ stadga.

Rörande tvist om jordlösen för visst fall är i 25 § 3 mom. särskilt stadgat. Jordägare må ej göra invändning därom, att annan lägenhet i orten bort i stället för hans jord tillåtas eller att behovet jämlikt 20 § 6 mom. ej är trängande.

28 §.

För varje län utser Konungen för en tid av tre år två eller högst fyra lantmätare inom länet att på anmodan vara ordförande i avlösningsnämnd. Dylikt uppdrag kan återkallas.

Kommunalfullmäktige, eller, där sådana ej finnas, kommunalstämman inom varje kommun utse samtidigt med val av jordkommitté tillika tre högst fem personer att vara ledamöter i avlösningsnämnd. Till ledamot kan ock utses ledamot i jordkommitté.

Synnerligen vikt bör läggas därå, att till ordförande och valda ledamöter i avlösningsnämnden utses allenast personer, män eller kvinnor, som äro kända för självständighet, oväld och socialt intresse.

Avgår ledamot under tiden för uppdraget, skall i mån av behov ny ledamot utses för den återstående tiden.

Jordkommissionen skall underrättas om valet.

29 §.

För verkställande av avlösningsförrättning äger jordkommissionen tillkalla den ordförande i avlösningsnämnd, vars resa till förrättningsstället med hänsyn till hans bostads belägenhet kan antagas medföra minsta kostnaden. Ställer sig kostnaden lika för två eller flera ordförande, äger kommissionen fritt val.

Den utsedde ordförande tillkallar i ovan sagd ordning de två till förrättningsstället närmast boende kommunala ledamöterna inom den kommun, där fastigheten, från vilken avlösning skall äga rum, eller större delen av densamma är belägen. Inträffar för kommunal ledamot förfall, äger ordföranden på sätt ovan sägs tillkalla annan ledamot.

Har misstag ägt rum om ordförandes eller annan ledamots bostads närbelägenhet, utgör detta ej hinder för förrättningens företagande och avslutande. Någon klagan över förrättningen må på denna grund ej föras.

30 §.

Emot ledamot i nämnden gäller i jävsavseende i tillämpliga delar enahanda stadganden, som i 31 § skiftesstadgan föreskrivits beträffande förrättningsmän.

31 §.

Det åligger ordförande i nämnden att, i den mån årstiden lämpar sig därför, skyndsammast möjligt utsätta dag för förrättningen. Till denna kallas av honom även jordkommissionen och jordägaren genom särskilda kallelsebrev, som skola till dem med posten avsändas så tidigt, att kallelserna kunna komma dem tillhanda minst fjorton dagar före förrättningen. Ordföranden föranstaltar ock därom, att kungörelse angående dag och ställe för förrättningen minst fjorton dagar förut uppläses i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen, och införes i tidning inom orten. Kungörelsen skall tillika innehålla, att de, vilkas rätt är beroende av förrättningen, äga därvid tillstädeskomma och bevaka sin rätt.

Genom jordkommissionens försorg skall ordföranden tillställas gravationsbevis rörande fastigheten. Besväras densamma av sökt eller beviljad in-teckning för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån eller kan fastigheten enligt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för fordran eller annan rätt, som nyss är sagd, skola innehavare av sådan fordran eller rätt, om de äro kända och inom riket boende, under-rättas om förrättningen genom särskilda kallelsebrev, enligt vad om kallelsebrevs avsändande till jordkommissionen och jordägaren är stadgat.

32 §.

Jordkommissionen gör hos domaren i orten anmälan om förrättningen. Anteckning härom skall ske i in-teckningsprotokollet å nästa rättegångsdag under lagtima ting, så ock i in-teckningsboken.

33 §.

Förrättning, verkställd av av-löningsnämnd, är att anse som laga lant-mäteriförrättning.

Ordföranden i nämnden är för sina åtgärder och beslut underkastad tjänstemannaansvar. Annan ledamot i nämnden skall, innan han vid av-lösningsförrättning får biträda, inför länsstyrelsen eller närmaste domstol avlägga enahanda ed, som i 21 § skiftesstadgan är stadgat för gode män vid lantmäteriförrättning. Vid början av varje förrättning skall ordföranden inför nämnden samt tillstädeskomna sakägare uppläsa 24, 25 och 26 §§. 27 § första stycket samt 28 § tredje stycket i denna lag.

34 §.

Stanna förrättningmännen i olika meningar, gäller vad de flesta säga. Har var sin mening gäller, om de kunna jämkas till varandra, den mening, som efter jämkning finnes hava erhållit de flesta rösterna, men i annat fall vad ordföranden säger.

35 §.

Jorden skall vid förrättningen utbrytas genom ägostyckning, därest denna ej för visst fall anses böra utgöra av-söndrad lägenhet. Härom gäller i tillämpliga delar vad i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring sägs.

Ordföranden skall, där jordavsöndring äger rum, avfatta området å karta, så beskaffad, som i 21 § första stycket i förenämnda lag sägs, där ej sådan karta ändå finnes tillgänglig. Honom åligger ock att upprätta noggrann beskrivning över områdets storlek och gränser samt ägornas olika beskaffenhet. Denna beskrivning intages i förrättningsprotokollet.

36 §.

Agorna till nybygge böra, så vitt ske kan, läggas i ett sammanhang. I varje fall må antalet skiften, som enligt gällande föreskrifter få läggas till en fastighet, ej överskridas i annan händelse än då sådant finnes erforderligt för ett rätt iakttagande av denna lags bestämmelser.

37 §.

Kostnaden för avlösningsförrättning gäldas i första hand av staten. Har jordägarens påstående, som föranlett förrättningen, blivit ogillat, skall kostnaden i sista hand stanna på jordägaren med undantag av kostnaden för jordkommissionens förundersökning och inställelse. Godkännes nämnda påstående, äger jordägaren bekomma gottgörelse av staten för sina utgifter. Har jordägaren och jordkommissionen å ömse sidor tappat eller finnes saken hava varit tvivelaktig, skall jordägaren vidkännas sina egna utgifter men staten ensam kostnaden i övrigt.

Härom äger avlösningsnämnden ock träffa avgörande.

38 §.

Förrättningen avslutas med tillkännagivande, att rättsägare, som är missnöjd med förrättningen, äger att fullfölja talan däremot på sätt i 39 § sägs. Avskrift av det vid förrättningen förda protokoll skall vid förrättningens avslutande eller ock å därvid bestämd dag inom trettio dagar efter förrättningen överlämnas till någon i orten boende person, som av rättsägarna utses att mottaga den. Avskriften skall vara hos honom tillgänglig för en var, som åstundar att granska eller avskriva den.

39 §.

Över avlösningsnämndens beslut i frågan, huruvida den ifrågavarande avlösningen av jord må lagligen äga rum eller beträffande omfattningen eller läget av den mark jämte servitutsrätter, som skola läggas till nybygget, må besvär anföras hos Konungen i jordbruksdepartementet. Besvären, ställda till Konungen, skola inom trettio dagar från det förrättningen förklarats avslutad, enligt vad i 38 § sägs, ingivas eller insändas med posten till jordkommissionen, som med eget utlatande skyndsamt överlämnar dem till departementet.

I fråga om nämndens beslut om lösen för det, som skall avstås, samt om gäldandet av kostnaden för avlösningsförrättningen må klagan icke föras.

Är rättsägare missnöjd med förrättningen, i vad den avser områdets mantalssättning eller utstakning, eller förmenar någon, att förrättningsman ej blivit i laga ordning förordnad eller varit jävig eller att förrättningen eljest ej i föreskriven ordning tillkommit, må, utom för den i 29 § tredje stycket omnämnda händelsen, talan fullföljas hos ägodelningsrätten genom besvär. Dessa skola ingivas eller insändas med posten till ordföranden i ägodelningsrätten inom sextio dagar från det förrättningen förklarats avslutad enligt vad i 38 § sägs.

I fråga om rättegången vid ägodelningsrätten samt besvär över rättens beslut skall gälla, vad angående klagan över avslutat laga skifte är stadgat.¹

¹ Tre alternativ till lydelse av 39 § utformade i not till motiveringen sid. 126.

40 §.

Kostnaden för klagan över avlösningförrättning gäldas efter de grunder som i 37 § föreskrivits beträffande kostnaden för nämnda förrättning.

41 §.

Det åligge jordkommissionen att inom nittio dagar efter det beslutet om avlösningen vunnit laga kraft hos länsstyrelsen nedsätta den bestämda löseskillingen.

Vid nedsättningen ingiver kommissionen till länsstyrelsen gravationsbevis rörande fastigheten, beslutet i ärendet samt bevis, att och när det vunnit laga kraft, ävensom, då jordavsöndring ägt rum, karta över området.

Löseskillingen skall av länsstyrelsen ofördröjligen insättas i bankinrättning för att där innestå mot ränta.

42 §.

Har det avlösta nybygget ansetts böra utgöra avsöndrad lägenhet, meddelar länsstyrelsen fastställelse å avsöndringen utan hinder därav, att avhandling rörande områdets överlåtande icke upprättats eller ingivits. Vid ärendets prövning har länsstyrelsen att så förfara, som vore området av jordägaren avsöndrat och, där till områdets avsöndrande erfordrats särskilt tillstånd, sådant vore sökt.

Ej må vad i 20 § 4 mom. i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring stadgas utgöra hinder för fastställelse av avlöst områdes avskiljande från fastighet, vilken innehaves såsom fideikommiss.

43 §.

Då beslutet om fastställelsen vunnit laga kraft, är områdets avlösning fullbordad. Är fråga om ägostyckning, har ägodelningsrättens ordförande att ofördröjligen om beslutet underrätta länsstyrelsen och jordkommissionen. Gäller frågan jordavsöndring, skall länsstyrelsen om beslutet ofördröjligen göra anmälan hos domaren och jordkommissionen.

44 §.

Avlöst område övergår till ny ägare fritt från rätt till avkomst eller annan förmån, varom i 31 § andra stycket sägs. Angående avlöst områdes befriande från ansvar för gäld, som i huvudfastigheten blivit intecknad, stadgas i 24 och 36 §§ inteckningsförrordningen.

45 §.

Sedan beslut, som i 43 § sägs, vunnit lag kraft, utbetalar länsstyrelsen löseskillingen jämte därå upplupen ränta till den, som därtill är berättigad.

Häftar fastigheten för fordran eller annan rätt enligt vad i 31 § andra stycket sägs, äga stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskillning för utmättningsvis såld fast egendom motsvarande tillämpning. Sammanträde för fördelningen hålles, så snart ske kan. Kallelse till sammanträdet skall genom länsstyrelsens försorg minst fjorton dagar förut med posten sändas till jordägaren och kända innehavare av fordran eller annan rätt, som nu är sagd, samt, om innehavre är okänd, införas i allmänna tidningarna och inom orten.

Innehaves fastigheten som fideikommiss, håller länsstyrelsen den innehavaren tillkommande ersättningen inne, till dess Konungen förordnat, huru därmed skall förfaras.

Utfaller vid fördelning, som nyss är sagd, likvid å intecknings huvudstol, åligger länsstyrelsen att därom, sedan fördelningen blivit godkänd eller vunnit laga kraft, ofördröjligen göra anmälan hos domaren samt tillika insända fördelningslängden.

46 §.

Vill sökande, på vilkens begäran förfarande för anskaffande av nybygge inletts, frångå sin ansökan, är han därtill berättigad före det jordkommissionens förundersökning ägt rum.

Efter förundersökningen skall han delgivas resultatet samt, därest han vill bibehållas vid sitt anspråk, vara skyldig underteckna en förbindelse att övertaga nybygget på de huvudsakliga villkor, som framgått ur undersökningen. Har genom avlösningsnämndens beslut eller i följd av klagan över detsamma föreskrivits ändringar till avsevärd nackdel för sökanden, är denne ock berättigad frånträda sitt anspråk. I annan händelse är sökanden bunden vid sin förbindelse, där ej jordkommissionen av särskilda skäl finner anledning befria honom därifrån.

Fullföljer jordkommissionen nybyggets åstadkommande, oavsett godtaggen återkallelse, vidtager kommissionen åtgärder för att erhålla annan nybyggare. Kommissionen är ock berättigad överlåta nybygget till den kommun, inom vilket nybygget är beläget, för att av kommunen användas till nybyggesändamål.

47 §.

Har mark för bildande av nytt jordbruk förvärvats genom frivilligt avtal mellan jordägaren och någon, åt vilken enligt denna lag kan tillhandahållas mark och ekonomiskt understöd, skall sådant avtal, därest förvärvaren vill tillgodonjuta denna lags förmåner, underställas jordkommissionen och vinna dess godkännande.

Befinnes platsen väl lämpa sig för bildandet av större nybygge, må avtalet ej fastställas med mindre kommissionen finner, att avtalet fyller de krav i avseende å tilldelning av jord och servitutsrätt, som i denna lag föreskrives för sådant nybygge, eller ock rättelse i sådant syfte sker.

48 §.

Besväras den egendom, varifrån nybygge enligt 18 eller 47 § frivilligt utbrytes, av sökt eller beviljad inteckning för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån eller kan egendomen enligt 11 kap. 2 § i jordabalken i ägarens hand häfta för fordran eller annan rätt, som nyss är sagd, skall jämväl tagas under omprövning, huruvida åtgärder böra genom jordkommissionens försorg vidtagas för det utbrutna jordbrukets befriande från betalningsansvar för dylik gäld eller från rätt till avkomst eller annan förmån, därest nybyggaren sådant önskar och skriftligen ikläder sig ansvar för de på honom belöpande omkostnaderna därför.

Kan denna sak ej ordnas på frivillighetens väg, skall avlösningsförrättning hållas och med löseskillingen förfaras, såsom om avlösning enligt denna lag stadgas.

Vid nämnda förrättning prövas dock allenast, huruvida den köpeskillning, som avtalats, blivit till förfång för inteckningshavare bestämd till lägre belopp än med iakttagande av denna lags bestämmelser bort ske. Finner avlösningsnämnden så vara förhållandet, äger nämnden föreskriva en förhöjd lösen utöver den avtalade köpeskillingen intill högst det belopp, som enligt denna lag kan utgå, i den mån detta för iakttagande av in-

teckningshavares rätt kan befinnas erforderligt och av dem vid förrättningen påkallas. Över nämndens beslut må klagan ej föras.

Vill den nya jordbrukaren ej godkänna nämndens beslut om förhöjd köpeskilling, varder frågan om det överlättna jordbrukets befrielse från ansvar för gäld eller rätt till avkomst eller annan förmån förfallen, och skall han, i det fall, som i 47 § sägs, i alla fall vidkännas kostnaden för förrättningen.

Om ekonomiskt understöd.

49 §.

Vid utseende, iordningställande och upplåtelse av nybygge skall, utöver vad redan stadgats, synnerlig omtanke ägnas däråt, att ändamålet kommer att äga bestånd och jordbrukaren blir i tillfälle att reda sig å sitt jordbruk med åtföljande omkostnader.

De utgifter, till vilka sökanden enligt 3 § skall sakna tillräckliga medel för att erhålla rätt till bistånd enligt denna lag, äro följande, nämligen omkostnaderna för:

- 1) själva markens förvärvande;
- 2) oundgängliga efter verkliga behovet avpassade åbyggnader;
- 3) oodlad jords odling och vanhävdad åkerjords förbättring i tillräcklig omfattning;
- 4) nödig och framkomlig utfartsväg;
- 5) nödiga inventarier;
- 6) organisationsutgifterna för det nya jordbrukets avvägbringande, i den mån de ej skola stanna å staten;
- 7) nödortfittigt uppehälle och andra personliga utgifter för den tid, som nybyggaren nödgas avstå från andra sysselsättningar för det nya jordbrukets upprättande och avvakta tillräcklig avkastning av detsamma;
- 8) anskaffande av erforderligt rörelsekapital därutöver åtminstone under de två första åren, under vilka sädd och skörd äga rum.

Är ej uppenbart eller känt, att sökanden saknar tillräckliga egna medel, på sätt ovan sägs, må honom kunna avfordras skriftlig försäkran på heder och samvete, att eller i vad mån han saknar dylika medel.

50 §.

Den, som enligt denna lag tilldelas nybygge, må kunna, i den mån nybyggaren saknar tillräckliga egna medel för de i 49 § omnämnda utgifter, få bristen i sina omkostnader för de i sagda paragraf punkt 1—6 omnämnda ändamål utfyllt genom statslån med lång amorteringstid och i möjligaste mån låg ränta. Om villkoren för sådant lån och sättet för dess utbetalande är särskilt stadgat.

Det åligger jordkommissionen att skyndsamt ordna lånet för nybyggaren.

51 §.

Staten bör i erforderliga fall vidtaga åtgärder för markens första istandsättande för jordbruk genom dikning, någon lämplig odling eller annorledes samt för dess förseende med nödiga byggnader jämte utfartsväg. I vad mån och på vilka villkor detta skall ske ävensom beträffande nybyggarens befrielse under viss tid från lega enligt 53 §, därom varder särskilt stadgat.

Nybyggaren skall, i den mån han saknar annan sysselsättning, äger förmåga därtill och själv önskar det, framför andra mot gottgörelse sysselsättas å sitt nybygge med sådant arbete, som ovan sägs.

Om nybygges överlåtelse.

52 §.

Nybygge, som utbrutits enligt denna lag, blir statens egendom (kronojord). Det överlåtes av staten till nybyggare på arrende eller till fritt förfogande i den ordning nedan sägs.

53 §.

Vid nybygges första upplåtande bestämmes det värde, efter vilket lega och köpeskilling skola utgå. Detta värde skall utgöra sammanlagda beloppet av *dels* värdet av allmän mark med tillbehör, uppskattade högst efter de i 24 och 25 §§ angivna beräkningsgrunder, eller, då fråga är om enskild mark, den lösen, som av staten erlagts för jorden jämte servitutsrätter. och *dels* de utgifter, som bekostats för åbyggnaders uppförande genom statens försorg samt, i den mån dessa upplörts av nybyggaren, de till honom av staten för ändamålet tillhandahållna lånemedel.

54 §.

Mark och servitutsrätt, varför jämlikt 25 § 3 mom. skall beräknas ett avdrag av 25 procent å lösenbeloppet, äsättas vid värdering enligt 53 § nämnda belopp såsom värde utan berörda avdrag.

Den del av lega eller köpeskilling, som i följd härav utgår utan att ersättning därför av staten lämnats jordägaren, skall avsättas som bidrag till statens utgifter enligt 55 § eller eljest för nybyggens anskaffande åt obemedlade.

55 §.

Befinnes det värde, som jämlikt denna lag äsättes ett nybygge, uppenbarligen vara för högt för att nybygget skall, med hänsyn jämväl till nybyggarens övriga utgifter, kunna lämna dräglig avkastning till beloppets förräntning och amortering under stadgad tid samt en medelstor familjs uppehälle, skall värdet nedsättas till vad för nybygget och dess innehavare kan anses överkomligt. Därvid må även tagas tillbörlig hänsyn till nybyggarens personliga förhållanden i övrigt. Den förlust, som härigenom uppkommer för staten, gottgöres i den ordning särskilt kan varda stadgat.

Jordkommissionen åligger att för varje fall sorgfälligt pröva denna angelägenhet. Anses nedsättning böra äga rum överlämnas förslaget till centralstyrelsen, som med eget utlåtande underställer det Konungens prövning.

56 §.

Nybygge skall, intill dettas uppodling och bebyggande i skälig omfattning ägt rum, snarast möjligt av jordkommissionen överlåtas å godtagen nybyggare med arrenderätt.

Såsom villkor för arrendet skall i tillämpliga delar huvudsakligen gälla de i lagen den 29 juni 1909 om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna stadgade bestämmelser. I övrigt gäller i tillämpliga delar allmänna arrendelagen. Härvid skola dock följande bestämmelser tillika iakttagas:

1. Såsom årlig lega erlägges viss procent av nybyggets enligt 53, 54 och 55 §§ bestämda värde. Denna procent, som kan växla efter penningekonjunkturen, bestämmes i den ordning särskilt stadgas för en tid av fem år, dock högst till 5 procent.

2. Arrendator åligger att verkställa odling i skäligen omfattning efter jordens beskaffenhet, ortens förhållanden och hans personliga omständigheter samt uppföra och inreda nödiga byggnader, i den mån sådant på honom ankommer.

3. Arrendator är berättigad att vid upplåtelsestids slut erhålla företrädesrätt till ny upplåtelse på i tillämpliga delar oförändrade villkor.

I överensstämmelse med ovan stadgade grunder upprättas genom jordkommissionens försorg arrendekontrakt, vars närmare innehåll bestämmes av centralstyrelsen.

57 §.

Anmäles av jordkommitté eller varder eljest kunnigt, att nybygge inom fem år från arrendeupplåtelsen icke i avsevärd mån uppodlats eller bebyggt, må jordkommissionen låta besiktiga nybygget samt, där omständigheterna därtill föranleda, förelägga nybyggaren att inom viss tillräcklig tid eller periodvis fullgöra sin odlings- och byggnadsskyldighet enligt 56 § 2 mom.

För ett sådant föreläggande må Konungen med hänsyn till skilda förhållanden meddela särskilda föreskrifter.

58 §.

Nybyggare, som innehar nybygge på arrende, äger att när som helst hos jordkommissionen skriftligen begära fri förfoganderätt över nybygget under förutsättning, att det skäligen uppodlats och bebyggt, på sätt i 56 § 2 mom. sägs. Denna förfoganderätt tilldelas i den form, som om överlåtelse av kronojord för jordbruksändamål är stadgat.

Äro förhållandena å nybygget ej kända, låter kommissionen ofördröjligen anställa besiktning till utronande, huruvida inlösen må äga rum. Bifalles ansökningen, upprättas genom kommissionens försorg köpekontrakt enligt formulär, som fastställs av centralstyrelsen.

59 §.

Nybygges överlåtelse med äganderätt medför ej rätt för ägaren att själv bruka eller till annan överlåta fastigheten för annat ändamål än det, som avsetts med dess bildande nämligen idkande av jordbruk. Detta förbehåll i äganderätten är oförtytligt. Om den rätt, med vilken dylik jordbruksfastighet innehaves, skall på jordkommissionens anmälan anteckning ske i fastighetsregistret samt de vid rätten förda lagfartsprotokoll och lagfartsböcker.

Brukas eller överlåtes fastighet i strid mot vad sålunda stadgas, skall fastighetens innehavare anses såsom sådan obehörig ägare till densamma, varom förmäles i lagen angående rätt att förvärva och besitta fast egendom samt förty kunna avhändas fastigheten i den ordning, som i nämnda lag stadgas.

Från vad sålunda stadgats kan Konungen, när särskilda skäl därför föreligga, meddela befrielse.

Särskilda bestämmelser.

60 §.

Ej må någon, som redan äger annat jordbruk, berättigas att förvärva nybygge, där ej jordkommissionen på grund av särskilda omständigheter medger det.

Med en medelstor familj avses enligt denna lag en familj på sex personer.

61 §.

Nybyggare är berättigad att på begäran genom jordkommissionens förmedling eller eljest erhålla kostnadsfritt sakkunnigt bistånd för upprättande av odlingsplan samt råd i övrigt rörande jordbruket.

62 §.

Jordägaren må ej vägra tillträde till sin egendom för undersökningar med anledning av denna lag. Skada å växande gröda och skog må dock ej förövas. Kan den ej undvikas, skall ersättning lämnas.

63 §.

Sedan ägaren till den jord, vars avstående ifrågasättes, delgivits därom framställt yrkande, må frågans fullföljande ej förhindras därav, att jorden övergår till annan ägare eller utarrenderas.

64 §.

Organisationsutgifterna för statens verksamhet enligt denna lag bestri-
das av staten.

65 §.

Erforderliga föreskrifter i övrigt, utöver vad denna lag innehåller, med-
delas av Konungen.

Provisoriska stadganden.

66 §.

Till enskild mark enligt denna lag räknas även fideikommiss i jordegendom. Intill dess frågan om upphävande av dylik egendoms fideikommissnatur blivit slutligen avgjord, skall av den genom frivilliga avtal eller tvångsavlösning bestämda löseskillingen för jordbruksområden, som utbrutits från fideikommiss, tjugu procent avsättas och av staten förvaltas för att efter nämnda avgörande eventuellt användas till statsförvärf av jord för bildande av nya jordbruk. Vad sålunda stadgats gälle ock utbrytning av tomtmark.

67 §.

Denna lag äger tills vidare ej tillämpning.

1) å kommuns fastighet, allmänning inbegripet, och ej heller å fastighet, tillhörig köping, municipalsamhälle eller stiftelse,

2) å stads område eller å område varå byggnadsstadgan för rikets städer gäller.

Denna lag träder i kraft den — — —.

Bilagor

Förslag till lag

om en statsorganisation för sociala jordfrågor.

1 §.

För en enhetlig och verkningsfull handläggning av jordfrågor, som äro av social betydelse, skall finnas en organisation, inrättad och ledd av staten.

Denna organisation grundas på en utbyggnad av de anstalter, som genom statens medverkan redan tillkommit för ändamålet och vilka följaktligen böra väsentligen uppgå i den nya organisationen.

Genom särskilda lagar och författningar bestämmes, i mån av behov, omfånget av ifrågavarande statsorganisations verksamhet. För det verkställande arbetet bör tagas i anspråk de utvägar och arbetskrafter, som på olika orter och för olika förhållanden erbjuda sig.

2 §.

Högsta ledningen utövas av *centralstyrelsen för sociala jordfrågor*. Denna styrelse må, i den ordning särskilt stadgas, organiseras fristående eller i omedelbar samverkan med annan institution; i senare fallet dock så, att den kan verka självständigt och ej hämmas av främmande inflytelser.

3 §.

Centralstyrelsens uppgift är att representera enhetligheten i arbetet för den sociala jordfrågans lösning, att taga de ledande initiativen i de förhållanden, som varda organisationen förelagda, samt utöva effektiv inspektion över läns- och kommunalorganens verksamhet.

Styrelsen utgör ock, såsom i 17 § sägs, en instans för besvär och klagomål, som ej skäligen behöva eller lämpligen kunna dragas under Konungens prövning.

4 §.

Centralstyrelsen består av en ordförande och två andra ledamöter, vilka jämte tre suppleanter utses av Konungen för tre år i sänder. Förordnandet kan före nämnda tids utgång återkallas.

Styrelsen må ock för vissa frågors behandling kunna efter Konungens förordnande förstärkas med en eller flera personer, som äga att med styrelsens deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Jordbruksministern äger deltaga i överläggningarna. Vad sålunda stadgats, gäller dock ej avgörandet av besvärsmål.

5 §.

Inom styrelsen har varje ledamot en röst och äger vid lika röstetal den, som för tillfället för ordet, utslagsröst. Är ordföranden ej tillstädes väljes ordförande för tillfället.

Ärende må ej avgöras, utan att minst tre ledamöter i centralstyrelsen äro tillstädes.

Suppleant äger närvara vid sammanträdena och deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

6 §.

Ärendena föredragas inför styrelsen av ledamöterna efter skälig fördelning dem emellan eller av särskilda föredragande.

7 §.

Anser centralstyrelsen eller någon av dess ledamöter ärende vara av den vikt, att det bör underställas Konungens slutliga avgörande, eller påkallas detta av jordbruksministern, skall undersökning ske, där sådan icke redan i lag föreskrivits.

8 §.

I varje län skall finnas en *jordkommission*. Denna tillkommer att inom länet förebringa skyndsamt utredning och fatta beslut i frågor, som skola handläggas enligt denna lag.

Kommissionen företräder det praktiska initiativtagandet på orterna och det omtänksamma verkställande arbetet därstädes samt tillhandagår allmänheten med råd och upplysningar.

Kommissionen äger att i alla mål och ärenden, vid alla tillfällen och inför alla myndigheter utföra talan för staten såsom målsman för den angelägenhet, som föreligger, och för den person, som skall tillgodoses. Kommissionen äger därvid i visst mål eller ärende, för visst tillfälle eller för vissa allmänna uppdrag sätta annan i sitt ställe. Sådant uppdrag kan även givas jordkommitté.

9 §.

Jordkommissionen består av tre ledamöter, nämligen en ordförande, utsedd av Konungen, och två andra ledamöter, valda den ena av landstinget och den andra av hushållningssällskapets ombudsmannamöte. För varje ledamot utses ock en suppleant.

Vad beträffande centralstyrelsen stadgats om förordnandes återkallande, om ordförande och röstning, om suppleanters närvaro vid sammanträdena och om ärendenas föredragning, äger motsvarande tillämpning å jordkommissionen.

Ledamot och suppleant i centralstyrelsen, person som Konungen eller centralstyrelsen beordrar, eller den som kommissionen tillkallar, må ock i visst ärende eller för visst tillfälle deltaga i kommissionens överläggningar men ej i besluten.

10 §.

Inom varje kommun skall, i mån av behov, finnas en *jordkommitté*. En dylik kommitté kan ock tillsättas för två eller flera kommuner gemensamt. För skilda trakter inom kommun av stor omfattning kunna tillsättas två eller flera jordkommittéer.

Jordkommitté åligger att uti frågor, som beröra jord inom dess verksamhetsområde, medverka vid utförandet av jordkommissionens uppgift. Kommittén skall med uppmärksamhet följa de angelägenheter, som beröras av statens ifrågavarande verksamhet, skyndsamt bereda de till kommittén iagivna eller till den remitterade framställningar, tillmötesgå allmänheten med råd och upplysningar samt själv taga de initiativ, som av förhållandena påkallas.

11 §.

Jordkommitté inrättas, när kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, kommunalstämma anse sådant önskligt eller jordkommissionen i länet eller minst tjugu i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade personer därom hos kommunalfullmäktige eller kommunalstämma göra framställning.

I kommun, där jordkommitté ej finnes, skall kommunalnämnden vara jordkommitté, intill dess sådan inrättats.

12 §.

Ordförande och övriga ledamöter i jordkommitté väljas av kommunalfullmäktige, eller, där sådana ej finnas, av kommunalstämma.

Antalet ledamöter skall vara minst tre eller flera efter den väljandes prövning av behovet och utses därvid tillika lämpligt antal suppleanter.

13 §.

För gemensam överläggning må på centralstyrelsens kallelse sammankomma jordkommissionernas ordförande eller samtliga medlemmar i kommissionerna eller vissa av dem.

Kommissionen bör i erforderliga fall samverka med övriga myndigheter eller organisationer inom länet, vilkas verksamhet beröra jordfrågan, såsom skogsvårdsstyrelsen, lantmäterikontoret och hushållningssällskapet.

14 §.

Till medlemmar i de olika organ, genom vilka enligt denna lag ifrågasvarande statsverksamhet skall utövas, böra endast utses personer, som kunna antagas äga erforderlig erfarenhet samt hög och förståelse för densamma.

Före val till centralstyrelse och jordkommission böra tillförlitliga förslag inhämtas på personer, som äro skickade för uppdraget, samt deras lämplighet sorgfälligt övervägas.

15 §.

Framställning i ärende, som handläggas enligt denna lag, kan ingivas eller insändas med posten till jordkommitté eller jordkommission eller någon av deras medlemmar. Kräves handläggning i första hand av annan än den, till vilken ansökningen avgivits, överlämnar denne senare ansökningen till vederbörande. Varje sökande är berättigad att motse en tillmötesgående, omsorgsfull och skyndsam prövning av sin framställning.

16 §.

Förfrågan hos jordkommitté eller jordkommission uti ämnen, som beröras av denna lag, kan ock ingivas eller insändas med posten omedelbart till nämnda organisation eller ock till någon av dess medlemmar, vilken senare därefter överlämnar den till vederbörande organisation. Till medlem i jordkommitté eller jordkommission kan fråga likaledes framställas muntligen, i vilken händelse den tillfrågade bör noga utreda sakens sammanhang och därom göra anteckning, som av den frågande godkännes, samt därefter vidare med ärendet förfara på sätt ovan sägs.

Svar skola av vederbörande jordkommitté eller jordkommission eller deras ordförande med posten eller annorledes delgivas den, som framställt förfrågingen. Vid tvekan om rätta förhållandet skall sakkunnigt besked inhämtas.

17 §.

Den som är missnöjd med något kommissionens beslut eller någon dess åtgärd, om vilkas överklagande ej annorlunda är stadgat, äger att ingiva eller med posten insända besvär till centralstyrelsen. Besvär skola inkomma, från Norrbotten, Västerbotten, Jämtlands och Västernorrlands län inom trettio och från det övriga riket inom tjugu dagar efter det beslutet blivit den klagande delgivet.

Utan avvaktan å klagotid och besvärns anförande må ärendets vidare handläggning ändock av kommissionen fullföljas, i den mån ej ändringsökandet därigenom skulle bli utan ändamål.

Anser någon, att jordkommissionen förhåller sig angelägenhet eller eljest brister i nit och intresse för densamma, må klagan däröver anföras hos centralstyrelsen.

18 §.

Brister enligt centralstyrelsens uppfattning jordkommission i tillbörligt nit eller underlåter eljest i något avseende fullgöra sin skyldighet enligt denna lag, äger centralstyrelsen inträda i kommissionens befogenhet och själv eller genom ombud med laga verkan utöva densamma.

Över dylik åtgärd må klagan föras av jordkommissionen hos Konungen i jordbruksdepartementet.

19 §.

Centralstyrelsen och jordkommission äga anlita statens vederbörande befattningshavare för verkställande av delgivningar och andra på dem ankommande åtgärder.

20 §.

Närmare föreskrifter beträffande ifrågavarande statsorganisations arbetsordning, utöver vad denna lag innehåller, meddelas av Konungen.

21 §.

Denna lag träder i kraft vid den tidpunkt, Konungen förordnar, dock ej senare än den — — — — —. Intill dess den nya organisationen trätt i verksamhet, må behovet tillgodoses genom provisorisk organisation, på sätt särskilt kan varda stadgat.

